

OHRADENÉ ROVINNÉ OSADY

doby halštatskej

V dobe halštatskej sa môžeme stretnúť s typom rovinného osídlenia ohradeného palisádovou štruktúrou. V súčasnej dobe sa prikláňame k názoru, že daný typ osady patril spoločensky vyššej vrstve, ktorá sa tu na krátky čas objavila a bola ovplyvnená západohalštatskou oblasťou.

Základnými prototypmi takejto usadlosti sú lokality OPATOVICE NAD LABEM z východných Čiech a MILEJOWICE z Poľska. Z časti príbuznými paralelami sú lokality: Kuřim (tu však nie sú doklady osídlenia), Štítary nad Radbúzou, Stary Sleszow.

OPATOVICE NAD LABEM

Výskumy v Opatoviciach nad Labem začali v súvislosti s výstavbou tepelnej elektrárne už v 50. rokoch. Pre nás je však podstatná časť výskumov prebiehajúca v SZ časti lokality v rokoch 2006-2007. V tejto časti lokality sa podarilo zistiť 5 ohradených areálov. Štyri areály boli napojené priamo na centrálny kruhový areál. Podľa keramického materiálu by sa lokalita dala datovať do stupňa HD₁, čiže slezsko-platénickej fáze.

Centrálny kruhový areál

Kruhový priestor v strede vymedzujú dva rady dvojitéch kolových jamiek, ktoré sú od seba vzdialené približne 2-4m. Radko Sedláček a Vít Vokolek uvažovali o dvoch interpretačných možnostiach: najprv sa zamýšľali nad dvojitou palisádou, avšak oveľa pravdepodobnejšia bola druhá interpretačná možnosť a to drevohlinitý val. Val mohol byť zložený z prednej a zadnej drevenej steny. Priestor medzi nimi bol vyplnený hlinou. Kvôli náporu hliny a piesčitému podložiu boli jamky zdvojené.

Bohužiaľ, celý priestor nebol preskúmaný dôkladne, pretože časť areálu bola zničená eróziou. Na Z strane ohradenia je určitá medzera, ktorá by mohla naznačovať vchod. V samotnom areáli sa objavilo veľké množstvo artefaktov, a to keramika, mazanica. Na druhej strane, sa však nikde nenašiel žiadny kovový predmet, čo by mohlo naznačovať, že osada bola opustená v mieri.

Ďalšie ohradené areály

K SZ rohu centrálného areálu prilieha priekopou ďalší ohradený areál (č.2). Toto ohradenie je viac menej obdĺžneho tvaru. V severnej časti boli objavené dve veľké zapustené štruktúry - pravdepodobne pozostatky polozemnice. Táto severná časť predstavuje obydlie, zatiaľ čo KJ vo vnútri ohradenia naznačujú existenciu objektov určených skôr pre hospodárske využitie. Vchod, hoci len pravdepodobný, nebol preukázaný. Západná časť priekopy je extrémne plytká a časti z nej sú nahradené KJ.

K ohradeniu č. 2 a zároveň aj k centrálnemu ohradeniu prilieha ďalší areál trapezoidného tvaru (č. 3). Východná časť je prerušená kolovou konštrukciou z doby laténskej. Vchod je umiestnený približne v strede severnej strany priekopy. V tomto ohradenom priestore neboli zistené takmer žiadne doklady osídlenia.

K SV časti stredového areálu prilieha ohradený areál č.4. Tu sa podarilo odkryť minimum pôvodných štruktúr, zistila sa len dĺžka ohradenia zo S na J a to 25,5m. Okrem toho v SZ časti je priekopa zdvojená.

K južnému okraju centrálného ohradenia prilieha areál č. 5. Sčasti je vymedzený priekopou, sčasti kolmi. Systém štruktúr však nie je preverený v celistvosti. V SZ časti sa nachádza 14,2m dlhá štruktúra, pripomínajúca priekopu. Tento prvok je obvodovo ohraničený radami KJ. Nevie sa či šlo o pozostatky prestrešenia alebo len akési ohradenie.

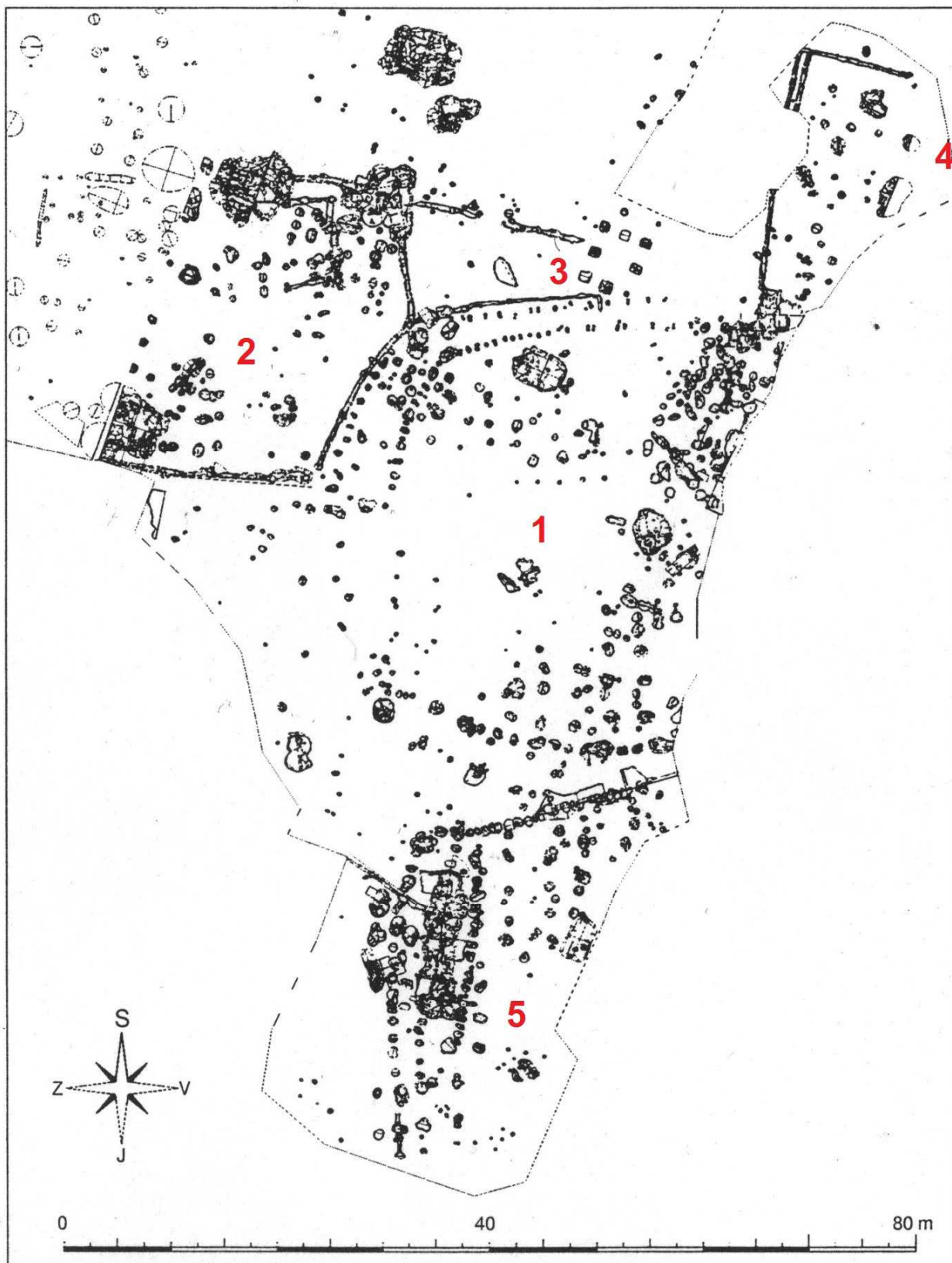

Fig. 3. Opatovice nad Labem. The plan of the campaigns 2006 and 2007.
The enclosures marked with numbers 1-5

MILEJOWICE

V Milejowiciach výkopové práce na osade ľudu lužickej kultúry prebiehali v rokoch 1999-2002 kvôli stavbe diaľnice, z toho dôvodu bola lokalita rozdelená na tzv. Severný pás a Južný pás. Na ploche cez 9ha, bolo zistených okolo 2800 objektov. Väčšina odkrytých objektov patrila lužickej kultúre z konca DB a začiatku halštatu (HC). Dendrochronologicky sa podarilo osadu datovať do stupňa HC (680-610 p.nl).

Osada bola využívaná dlhé obdobie, na čo odkazuje najmä nahromadenie rôznorodých jám pravdepodobne hospodárskeho účelu. Ďalej poznáme 5 studní, z čoho 4 mali zachovanú výdrevu. Rozšírenie stôp obývania na veľkej ploche 9ha ponúka otázku, či dané odkryté objekty fungovali súčasne alebo či šlo o postupné posúvanie sa obyvateľstva.

Severný pás osídlenia

V "severnom páse" skúmanej lokality možno rozlíšiť dve výrazné skupiny osídlenia a v ich periférii vyskytujúce sa pozostatky rôznych jám a KJ, ktoré by mohli tvoriť ďalšie stavby. Dve spomínané koncentrácie stavieb sú rozmiestnené okolo prázdnych priestorov – námestí (20×20, 15×23m).

V JV časti osídlenia vidíme niekoľko kolových stavieb, pri ktorých sa vyskytujú rôzne jamy. Tie boli spočiatku vyhĺbené kvôli hline na výmaz stien domov, neskôr sa sekundárne použili pre odpad. Zaujímavosťou je, že v jednej z jám bol objavený veľký balvan rozmerov 1,8×1m. Nevie sa, k čomu presne sa používal, buď k praktickým účelom alebo pre rituálne záležitosti. Do tohto zhluku osídlenia náležali aj tri studne.

Druhá spomínaná koncentrácia osídlenia na SZ bola v charaktere podobná predchádzajúcej. Podľa rekonštrukcií sa tam nachádzalo zhruba 26 stavieb. Pri niektorých domoch vidíme dodatočné predelenie interiéru. Taktiež sa tu nachádza ďalšia studňa, v ktorej na dne sa nachádzali dve nádoby. Ďalším vzácnym nálezom z tohto priestoru je depot.

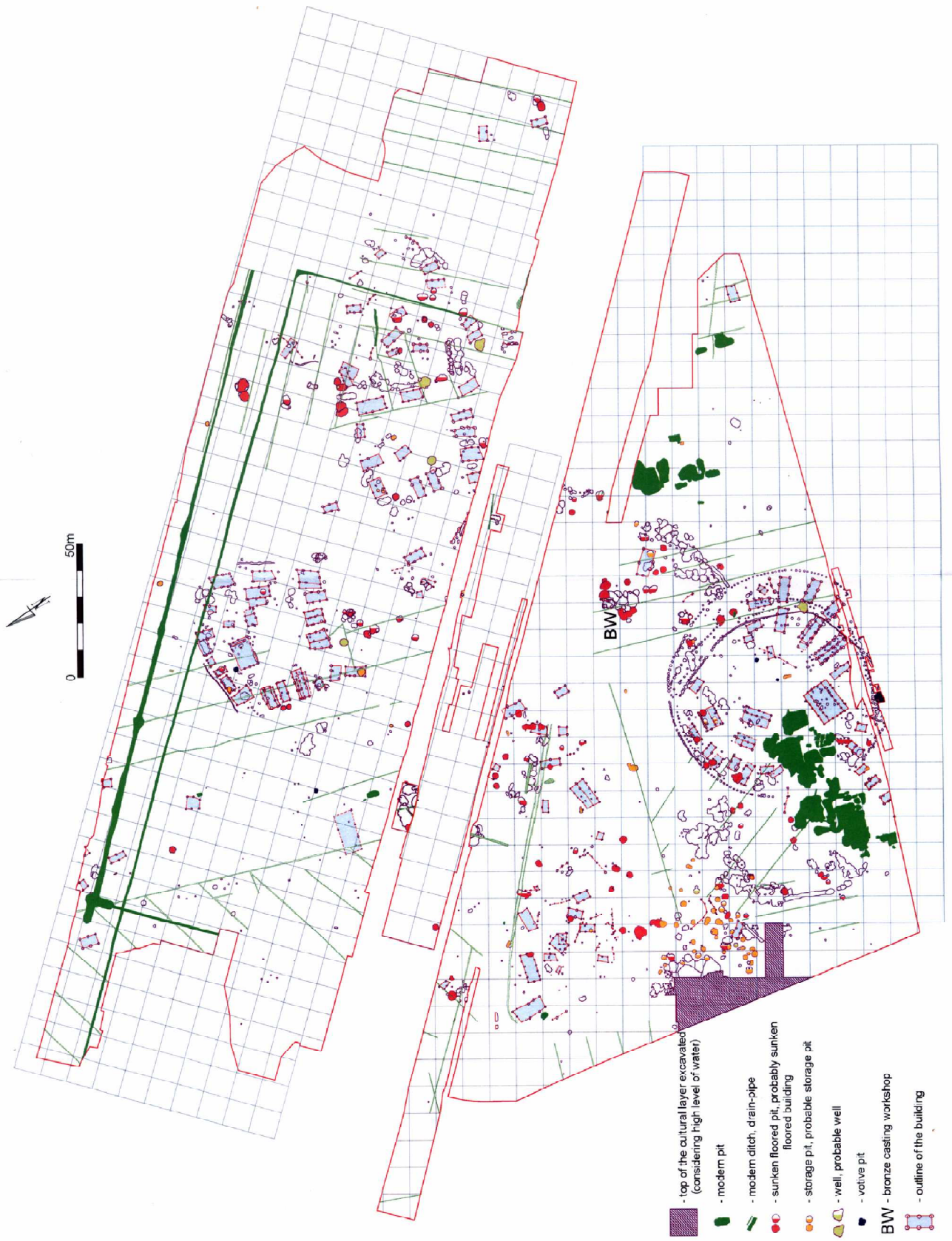
Spomínané zoskupenia obydľí pravdepodobne predstavovali typickú obývaciu sféru, kde sa obyvatelia venovali svojim denným aktivitám.

Južný pás osídlenia

V "južnom páse" sa uvažuje taktiež o akýchsi obyčajných obytných stavbách a ďalších objektoch pre každodenné práce obyvateľstva. V SZ časti bolo otvorené sídlisko, kde boli stavby opäť situované okolo prázdneho priestoru.

V JV časti pásu však dochádzame k tej najzaujímavejšej záležitosti celej lokality. Tu sa našlo veľké množstvo pozostatkov obytných štruktúr ako aj rôzne jamy. Unikátne na celom je, že sídlisko bolo ohradené, a to je viditeľné v dvoch a na východe dokonca v troch radách kolovými jamkami, ktoré vlastne tvorili palisádovú konštrukciu. Vonkajší priemer bol okolo 85m. Vo vnútri ohradeného areálu sa predpokladá 27 kolových nadzemných stavieb a pravdepodobne 10 akýchsi polozemníc. Predpokladá sa, že navzájom neexistovali súčasne.

Najväčšia stavba v areáli mohla byť určitou spoločenskou budovou alebo šlo o sídlo "aristokrata". Ďalej sa tu objavili dva depoty a studňa s výdrevou. Severovýchodne od kruhového areálu existovala dielňa na spracovanie bronzu (surovina, formy, odpad, a hlavne ozdoby a aplikácie konských postrojov). Ku kruhovému areálu nepoznáme presné analógie. Zistilo sa len, že najvzdialenejšie ohradenie je najstaršie a vnútorné prstence boli postupne prebudované, pridávané.

ZÁVERY:

Zmienené ohradené rovinné osady sú považované za sídla určitej elity. V západohalštatskej oblasti sa podobné typy sídiel považujú za kniežacie dvory, označované ako HERRENHOF či HERRENSITZ a obvykle ide o miesta patriace spoločenskej elite, šľachte. Predpokladá sa, že vedúca vrstva spoločnosti v strednej Európe prevzala určité spôsoby zo západu a začala žiť určitým "aristokratickým" spôsobom života.

O spoločenských zmenách spôsobených prevzatím určitých prvkov nasvedčujú aj niektoré bohaté hroby vo východných Čechách. Takéto hroby sú však typické pre susediacu bylansku kultúru stredných Čiech. Tu dospievame k záveru, že určitá spoločenská skupina vo V Čechách prevzala západohalštatské spôsoby pochovávaní a tento spôsob mal vplyv aj na jednotlivé sídelné areály. Daný kultúrny región postupne začínal akceptovať nové spoločenské impulzy a tie očividne viedli k objaveniu sa vyššej spoločenskej triedy.

Lokalita Opatovice nad Labem, tak ako aj Milejowice by mohli byť dôkazom existencie spoločenskej nobility. Oba ohradené areály pravdepodobne tvoria prvé doložené prípady podobných štruktúr vo východohalštatskej oblasti.

Literatúra:

- **GEDIGA, B. 2004:** *Problemy socjotopografii osad ludności kultury lużyckiej*. In: K počtě Vladimíru Podborskému, 409-418.
- **VOKOLEK, V. - SEDLÁČEK, R. 2010:** *The Hallstatt Age "Herrensitz" and Patterns of Urban Settlement in Opatovice nad Labem* (Pardubice District, Eastern Bohemia), In: Rola głównych centrów kulturowych. Biskupin - Wrocław.
- **BUGAJ, E. – KOPIASZ, J. 2008:** *The Early Age Elite and Their Seat in The South West Poland. A Case Study of The Milejowice Site 19, Wrocław District*. In: Przegląd Archeologiczny, vol. 56, 101-115.
↳ možnost stiahnuť: http://archo.edu.pl/Bugaj_Kopiasz_2008_The_Early_Iron_Age_Elite_Seat_Milejowice.pdf
- **BUGAJ, E. 2006:** *Milejowice - unikatowa osada z okresu halsztackiego*. In: Archeologia Żywa No 2 (36), 40-46.
↳ možnost stiahnuť: http://archo.edu.pl/Bugaj_Ewa_2006_Milejowice_unikatowa_osada_z_okresu_halsztackiego.pdf